

Съфинансирано от
Европейския съюз

Проект "Укрепване на ролята на гражданските организации на уязвими общности в България да противодействат на дискриминацията, нетолерантността, езика на омразата и престъпленията от предразсъдъци"

МЕТОДОЛОГИЯ¹ ЗА РЕГИОНАЛНИ ОЦЕНКИ НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, КОИТО СРЕЩАТ УЯЗВИМИ ГРУПИ И ОБЩНОСТИ, ВЪВ ВРЪЗКА С ДИСКРИМИНАЦИЯТА, НЕТОЛЕРАНТНОСТТА, ЕЗИКА НА ОМРАЗАТА И ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ОТ ОМРАЗА

НАБЛЮДАТЕЛЕН КОМИТЕТ, 03.02.2023

Общо описание на задачата и подхода, насоки и въпросник за провеждане на експертни интервюта

Във всяка от административните области - Видин (ДРОМ), Разград (Интегро), Кюстендил (Ларго), Сливен (РАКО), Бургас (ЛГБТ Действие), трябва да бъдат направени **не по-малко от 15 интервюта (15-20)**.

Предложението е всяка организация да избере **до две тематични области**, в които планира да изследва дискриминацията, речта на омразата и/или престъпленията от предразсъдъци в дълбочина, например в сферата на образованието, заетостта, здравеопазването, обществения ред и сигурност, спорта или друга, при ползване на транспорт, при извършване на други ежедневни дейности, при достъпа до публични обекти (магазини, заведения, молове, кино, театри, басейни, спортни площадки и др.). Съобразно избраните 1-2 приоритета, интервютата с експерти могат да бъдат подходящо подбрани, за да има повече контакти със специалисти и служители в приоритетните сфери. По-долу в скоби е посочен ориентиран брой или препоръчителен брой интервюта. Тъй като възможният спектър от експерти е много широк, сме оставили възможност броят на интервютата с всяка конкретна група да варира в широки граници, в зависимост от фокуса и приоритетните сфери, избрани от всяка партньорска организация.

Внимание! Неравенствата между половете и специфичната уязвимост на жените и децата, по отношение на проявите на омраза и предразсъдъци, са основен **хоризонтален акцент**, който трябва да бъде отчетен в анализа по отношение на всяка от анализирани сфери, доколкото това е възможно и доколкото

¹ *Методологията е изготвена в рамките на проекта "Укрепване на ролята на гражданските организации на уязвими общности в България да противодействат на дискриминацията, нетолерантността, езика на омразата и престъпленията от предразсъдъци"(EQUALTOGETHER), съфинансиран от програма „Граждани, равенство, права и ценности“ (2021-2027) на Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения са само на авторите и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или на Европейската комисия. Европейският съюз или Европейската комисия не носят отговорност за тях.*

разполагаме с необходимата информация. В **Приложение 1** са дадени общи насоки за отчитане на неравенствата, свързани с пола, с които интервюиращите трябва да се запознаят и да ги използват при формулирането на допълнителни и уточняващи въпроси. Ако на някое от местата, омразта и предразсъдъците, засягащи жени и деца, се обособят като самостоятелна (нехоризонтална) тема, може да бъде разработен специализиран модул с въпроси.

Типове интервюта с експерти

- 1) Потърпевши, жертви на дискриминация, реч на омразата, престъпления от омраза и предразсъдъци (4-7). *Желателно е, доколкото това е възможно и целесъобразно, жертвите и потърпевшите да бъдат от различни групи, от различен пол и на различна възраст, за да може да се покрие по-широк спектър от проблеми и перспективи.*
- 2) НПО, които имат отношение към борбата с дискриминацията, речта на омразата и престъпленията от предразсъдъци (2-5 интервюта)
- 3) Общински омбудсмани (1)
- 4) Регионални представители на Комисията за защита от дискриминация (1)
- 5) Директори/зам. директори на училища или училищни психолози (0-3)
- 6) Образователни медиатори (0-2)
- 7) Представители на Дирекция „Социално подпомагане“ (0-1)
- 8) Кмет/зам. кмет или общински ресорен експерт (1-3)
- 9) Представители на бюрата по труда или трудови медиатори (0-2)
- 10) Здравни медиатори (0-2)
- 11) Директори/зам. директори на болници, здравни центрове, лекари от звена на „Спешна помощ“, лекари в болничната или доболничната помощ, медицински сестри или лични лекари (0-3)
- 12) Директори или зам. директори на ОДМВР, инспектори ДПС или други полицейски длъжности с ресорна експертиза, подходящи служебни задължения или професионален опит, свързани с инцидентите/престъпленията от омраза. (0-3)
- 13) Представители на местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (0-1)
- 14) Съдии, които гледат такива дела (0-1)
- 15) Прокурори с такива случаи (0-1)
- 17) Журналисти (ресорни) (0-2)

При провеждането на интервюта предлагаме да се следва следния примерен ред (съобразно номерацията в горния списък): 2,3,4---□1-□5-12, според избраните приоритети.

Този ред не е обвързващ и е направен с идеята да може:

1) В началото да се събере базисна информация за общата рамка от органи, които имат преки функции, свързани с дискриминацията, речта на омразата и престъпленията от омраза, както и от неправителствени организации и активисти;

2) На базата на събраната информация да се приоритизира търсенето на определени групи жертви и потърпевши и проучването да се насочи към 1-2 приоритетни сфери/области и 2 допълнителни. Очаква се местните партньорски организации да направят обосновани предложения за сферите на изследване, които да споделят с Комитета за наблюдение, който може да съдейства с идеи и препоръки. Проектът предполага **на всяко от избраните места да се направи достатъчно висока диагностика на проблемите**, свързани с дискриминацията, речта на омразата и инцидентите, предизвикани от омраза / предрасъдъци. Затова е важно местните организации да положат усилия да покрият и сфери/области, които не са основни за тяхната дейност, ако се окаже, че те са важни от гледна точка на ситуацията в тяхната административна област. Например организация, която има голям опит предимно в сферата на образованието, трябва да може да отрази ситуацията в сферата на здравеопазването или работата на полицията ако се окаже, че в дейността на тези институции има случаи на дискриминация или пък те са силно ангажирани с намаляване на инцидентите, предизвикани от омраза или предрасъдъци.

3) Съобразно избраните приоритетни области да се планират и осъществят останалите експертни интервюта, като вече ще бъде събран и достатъчно контекстуален материал, за да може експертите да бъдат провокирани за по-откровен и задълбочен разговор.

За целите на разговорите с експерти предлагаме **да се използва общото понятие „инциденти, предизвикани от омраза или предрасъдъци“**, за да се покрие по-широк спектър от рискови и нежелани ситуации, които не са попаднали в ползрението на институциите, не са били докладвани от потърпевшите или са сметени за маловажни. Така се премахва необходимостта да се дефинират трудните понятия „престъпления от омраза/ предрасъдъци“. Това понятие служи само като помощно за разясняване на темата на разговора. Интервюираните не са длъжни да го използват, нито да го приемат за валидно. Ако интервюираните се чувстват некомфортно при обсъждането на „инциденти“, разговорът може да започне с по-неангажиращи теми за обществената среда – например за тлеещи проблеми, които не е задължително да са прераснали в инциденти или престъпления. Добри въвеждащи теми могат да бъдат общуването, отношението към уязвимите групи и потенциалното напрежение между различни социални групи, без непременно да са прераснали в инциденти или престъпления.

За по-ефективното провеждане на интервюта с експерти е добре интервюиращите да разполагат с набор от допълнителни, насочващи и конкретизиращи въпроси, които да се базират на предишен опит и знание за типични ситуации на дискриминация, реч на омраза или престъпления от предрасъдъци. Такива въпроси се базират на типови ситуации, които могат да бъдат много различни за различните сфери – ежедневие, спорт и свободно време, образование, здравеопазване, обществен ред, заетост. Тези въпроси, обичайно се задават без да съдържат директна провикация към интервюираните, за да не провокират отдръпване и отказ от общуване. Например: От предишни интервюта (на други места) / от наши колеги / от експертни доклади / от медийни разследвания знаем, че 1) полицията има практиката да спира хора за проверка, заради външния им вид, който насочва към етническият им произход; 2) в някои училища има практика деца от ромски произход да бъдат записвани в отделни паралелки, с мотива да не се създава напрежение с учениците и родителите от мнозинството; 3) в някои болници има практика майки от ромски произход да бъдат отделени в специални помещения, за да няма контакт с останалите майки или по-друга причина; 4) в някои заведения в болничната и доболничната помощ се случва персоналът да употребява нецензурна лексика и обидни квалификации, свързани с етническият произход на пациентите и посетителите. Вие имате ли наблюдения за подобни случаи или подобна системна практика при вас?

За тази цел ви молим да попълните систематизирана информация за подобни случаи в приложената електронна таблица. Това усилие ще е полезно и за изграждането на концептуална рамка за регистрирането на инциденти от омраза или предразсъдъци. **По проекта се предвижда създаването на специална електронна платформа за регистрация на подобни инциденти.**

Предлагаме примерно **общо въведение към интервюта с експерти**, което може да се модифицира на място според ситуацията и конкретния събеседник (Виж по-долу във Въвеждащия модул). В предварителния вариант на експертния въпросник сме включили три модула: **Модул 1 Въвеждащ**; **Модул 2 Основен** – в него се събира най-важната експертна информация за инцидентите от предразсъдъци; **Модул 3. Стратегически** – в него се събират идеи за законови промени, политики, практики, които са насочени към намаляване на инцидентите от омраза/предразсъдъци.

Примерно интервю с експерт

Интервюто може да се променя/настройва според сферата, с която работи конкретният експерт или степента/дълбочината, в която е запознат с темата на интервюто

Модул 1. Въвеждащ

Общо въведение (кратко представяне на предмета и целта на разговора)

Общо представяне на интервюящия и на проекта

Здравейте, името ми е... Работя за организация, която се нарича (представя се местната организация) Нашата задача е да опишем общата среда в област (посочва се името на областта) , по отношение на дискриминацията, езика на омразата и инцидентите, предизвикани от омраза /предразсъдъци. Свързахме се с хора от различни държавни и общински институции, с неправителствени организации, медии и активни граждани, които биха могли да споделят с нас ценна информация, гледни точки, наблюдения и анализи. Именно затова потърсихме контакт с Вас в качеството Ви на експерт, служител на (посочва се съответната организация или институция) и човек, който познава местния контекст в (посочва се според случая името на областта, общината, населеното място).

Част от нашите усилия са насочени към описването на случаи, когато хора са били нападнати, физически или с думи, които са станали жертва на насилие, обиди или подигравки, били са гонени от обществени места или към тях са се отнасяли несправедливо поради ненавист или други лоши чувства към техния етнос, религия, пол или сексуална ориентация или друга тяхна особеност или черта. Освен самите случаи, интерес за нас представляват и предполагаемите условия и причини, които ги пораждат.

Нашата цел е да направим така, че да има колкото се може по-малко такива случаи. Затова ги описваме и събираме информация за тях, която в обобщен вид ще споделим с международни организации и институции на ЕС. Надяваме се анализът да е полезен и на български организации и институции. Ще се опитаме нашите методи за събиране на информация да станат основа за системното документиране на инцидентите, причинени от омраза / предразсъдъци.

В нашия разговор ще става дума за инциденти, предизвикани от омраза / предразсъдъци, които биха могли да бъдат и престъпления, но не е задължително да са такива. Това е причината да използваме понятието „инциденти“, а не „престъпления“. Интересуваме се както от инциденти, които са били докладвани или регистрирани, така и от такива, които по една или друга причина не са попадали в ползрението на компетентни органи или не са били достатъчно значителни, за да заслужават

внимание или по-нантъшно проучване или разследване? Разбира се, сериозните инциденти, ако има такива, особено тези, които имат характера на престъпления, са от най-голям интерес за нас. По-нантък в разговора, когато говорим за омраза / предразсъдъци, винаги имаме предвид омраза / предразсъдъци, които са предизвикани от някоя характеристика на потърпевшия, **като например пол, възраст, увреждане, раса, етнос или народност, сексуална ориентация, религия или вяра**. Вие може, ако прецените, да споделите и за случаи на инциденти от омраза / предразсъдъци, които са се случили на друго важно според Вас основание.

Въпрос 1.1 (Интервюиращият прави по естествен начин и със свои думи кратък непряк увод към темата като обръща внимание, колко са важни проблемите за отношенията между различните групи в обществото, за толерантността и намаляване на омразата и предразсъдъците). Например може да започне така:

Някои експерти и журналисти смятат, че проблеми като пандемията, войната и инфлацията са усилили тревожността, отчуждението или агресията в обществото. Според Вас има ли основание едно такова твърдение? Промени ли се нещо в сравнение с времето преди да се появи Ковид-19 или преди да започне войната в Украйна? Бихте ли казали че напрежението в отношенията между хората и между различните групи в обществото се е повишило?

Целта на този въпрос е да намали напрежението от нелеката тема и от предстоящия труден разговор, както и да събере първоначална информация за отношението на интервюирания към общия контекст, свързан с дискриминацията, омразата и предразсъдъците.

Въпрос 1.2 Разкажете ми накратко за Вашата служебна позиция и за работата си? Има ли Вашата работа някаво отношение към инциденти, предизвикани от омраза/ предразсъдъци или към случаи на дискриминация на основата на пол, възраст, увреждане, раса, етнос или народност, сексуална ориентация, религия или вяра или друга подобна основа? Дори това да не е официално част от служебните Ви задължения и професионалните Ви функции, случва ли Ви се в работата си да се сблъсквате с подобни случаи?

Целта на този въпрос е от една страна да подготви/настрои експерта за предстоящия разговор, а от друга страна – да ни помогне да оценим до каква степен работата и опита на експерта са свързани с темата на интервюто, съответно – доколко наблюденията и информацията могат да се считат за достоверни и задълбочени.

Модул 2. Обща оценка на ситуацията като цяло и в сферата, на територията или в институцията, за които експертът има опит.

Въпрос 2.1 Смятате ли, че инцидентите, причинени от омраза или предразсъдъци и дискриминацията представляват сериозен проблем за страната ни и по-конкретно за (Вашата област, Вашата община)? Може да бъдат зададени допълнителни въпроси от типа на

- 1) Защо смятате, че инцидентите, причинени от омраза/ предразсъдъци не са чак толкова голям проблем за (България, за Вашата община)?
- 2) Мислите ли, че за проблема се говори достатъчно? Кои са основните говорители в общественото пространство по теми, свързани с дискриминацията? Какви са основните теми, твърдения, послания, свързани с дискриминацията, омразта и предразсъдъците, които се появяват в общественото пространство?

Въпрос 2.2 Известни ли са Ви случаи във (Вашата област, Вашата община, Вашия град, Вашата болница, Вашето училище) на хора, които са били жертва на инциденти, предизвикани от омраза на етническа, расова, религиозна или друга подобна основа? Разкажете ми най-общо за всички видове инциденти от омраза и предразсъдъци, за които се сещате. Ще се радвам, ако е възможно да ми дадете някои конкретни примери, доколкото те не съдържат чувствителна информация, която не може да бъде споделяна. Примерите могат да бъдат и по-стари, стига да продължават да имат значение за местната общественост – да се помнят, обсъждат или последствията им да продължават да са осезаеми. *(При задаване на въпросите е добре поне веднъж да се използват конкретните наименования на съответната област, община, училище. Това създава усещане за контекст. Стандартизираните въпроси звучат малко по-незаинтересовано - „дежурни въпроси“ и не са предразполагащи при лично интервю.)*

Въпрос 2.3 Към кого във Вашата община (Вашата област или конкретна институция) могат да се обърнат потърпевшите, които са станали жертва на инцидент, причинен от омраза или предразсъдъци, за да докладват за инцидента или да потърсят помощ?

Въпрос 2.4 Смятате ли, че във Вашия град (Вашата болница, Вашето училище) може да има хора, които са били жертва на инциденти, предизвикани от омраза на етническа, расова, религиозна или друга подобна основа и не са били склонни да ги докладват на компетентните органи или да потърсят помощ?

Въпросът може да се задава в различна форма или да се допълва и пояснява, в зависимост от ролята и потенциалната експертиза на интервюирания. Например „Има ли при Вас регистрирани случаи и т.н....“. И след това „А известни ли са Ви такива случаи във (Вашата област, Вашата община, Вашия град), дори да не са регистрирани при Вас?“

Въпрос 2.5 Имате ли наблюдения дали във Вашия град, общината или областта се срещат хора или групи, които имат нагласата системно да дискриминират, да си служат с реч на омразата или да търсят и провокират инциденти, предизвикани от омраза /предразсъдъци? Например, дали се срещат хора или групи, свързани именно от омраза / предразсъдъци към определени групи в обществото? Може да става дума както за хора, свързани с жив контакт помежду си, така и за такива, които общуват в интернет.

Въпрос 2.6 Какви са вашите впечатления относно медийната и обществената среда във Вашия град, общината или областта? Имате ли впечатление в тях да се срещат враждебни изказвания, подбуждаме към омраза, разпространение на различни негативни предразсъдъци към определени групи в обществото? Имаме предвид както публични изказвания и материали в местните електронни и печатни медии, така и публикациите в интернет и по-конкретно в социалните мрежи.

Въпрос 2.7 Защо, според Вас, възникват обществените напрежения, предразсъдъците, омразата, обществените групи, които търсят и предизвикват инциденти от омраза? Кои са основните фактори, създаващи подходяща среда за дискриминация, омраза, предразсъдъци? Някои експерти споменават в този контекст образованието, безработицата, бедността, политиката, медиите, глобалната среда и други. Вие кои фактори бихте открили/а?

Модул 3 Оценка на общата законова и политическа рамка и а практиките за предотвратяване и противодействие на дискриминацията, речта на омразата и пресъпленията от предразсъдъци

В този модул се очаква всеки експерт да допринесе с оценки, идеи и насоки, съобразно своя опит и експертиза. Например, някои експерти може да не са в състояние да коментират законовата и политическа рамка, но да споделят и анализират практически опит и свои наблюдения.

Въпрос 3.1 Смятате ли, че възможностите, които предоставя нашето законодателство и политиките, които се провеждат от държавата, са достатъчни за предотвратяване на инцидентите от омраза, за наказване на отговорните за подобни инциденти (включително носене на административна и наказателна отговорност), когато това е необходимо и обосновано от сериозността на съответния инцидент, за защита и подкрепа на потърпевшите и жертвите на такива инциденти?

Въпрос 3.2 Има ли нещо, което бихте препоръчали да се направи от законодателите, държавата, общините, институциите и организациите като тази, в която работите, медиите или някой друг, така че да се намалят дискриминацията, езика на омразата и честотата и тежестта на инцидентите, предизвикани от омраза / предразсъдъци? Има ли начин усилията да се насочат към отстраняването на самите условия и причини, които поражда омраза / предразсъдъци.

Въпрос 3.3 Мислите ли, че би било полезно да има платформа, в която да се регистрират инциденти, предизвикани от омраза / предразсъдъци, включително такива, които могат да представляват престъпления? (Тук може да бъде добавена по-конкретна информация за съдържанието на платформата и нейното функциониране, така че експертите да могат да реагират на конкретни идеи и предложения. Тези детайли могат да бъдат добавени от работната група по платформата, ако са изяснени към момента на стартиране на интервютата с експерти.) Ако такава платформа съществуваше, мислите ли че тя би се ползвала от: 1) жертви и потърпевши от инциденти, свързани с омраза и предразсъдъци; 2) от органи на държавната и местната власт; 3) от институции и организации като тази, в която работите?

Целта на този въпрос е евентуално да помогне с идеи за създаването на платформа за регистрация на инциденти от омраза, което е друга задача в рамките на проекта.

Търсене на жертви и потърпевши от дискриминация, език на омразата или инциденти причинени от омраза и предразсъдъци

*За целите на подбора на участници в интервютата е необходимо да използваме някаква работна дефиниция за "жертва" на дискриминация, език на омразата или на инциденти, причинени от омраза / предразсъдъци. Предлагаме да се използва **широка дефиниция на понятието на „жертва“**, която включва и хората, които не са пряко пострадали, но които принадлежат на същата група, която е жертва на омраза / предразсъдъци и в това си качество са ставали свидетели на подобни инциденти или са научавали за подобни инциденти в най-близкото си обкръжение, живеят с тревогите и страховете на хора, които също са в повишен риск да станат обект на физическа или вербална агресия, на враждебни изказвания или дискриминация. Разширената дефиниция на понятието „жертва“ ще позволи на местните организации по-лесно да навлязат в сфери и сред групи, които досега не са били основна част от дейността им.*

За улеснение на интервюиращите и на местните организации предлагаме неизчерпателно описание на някои типични ситуации, които могат да възникнат в хода на търсенето на хора, които да бъдат интервюирани.

Внимание! *Интервюирането на хора, които са пострадали от дискриминация или в инциденти, причинени от омраза / предразсъдъци, трябва да става с голямо внимание към спазването на определени етични правила. Многобройни изследвания потвърждават, че става дума за травмиращи ситуации, които трудно се споделят с непознати, а споделянето може да нанесе допълнителна вреда на психиката на пострадалите или дори да увеличава риска от нови случаи на виктимизация.*

Общото етично правило е следното:

- 1) *Предпазването на интервюираните от рискове за тяхната психика, здраве и благосъстояние има неотменим приоритет пред събирането на информация. Когато такива съображения влизат в конфликт със събирането и обработването на информация, то събирането и обработването се прекратява.*

Първи случай

Случаят е публично известен, познат е на местната общност или е бил описан, представен в медиите, по начин, който позволява участниците в събитието да бъдат открити. Участниците в събитието не крият идентичността си и не се опитват да останат анонимни.

В този случай представянето може да стане чрез цитиране на съответните медийни материали или публикации.

С моите колеги попаднахме на материали в медиите (може да се посочат конкретни медии), в които се описва (описание на събитието или сюжета, представени в медиите). Бих се радвал/а, ако може да отделите малко време, за да поговорим за този и други подобни случаи, за които имате информация. Може да прекъснем разговора по всяко време, веднага щом поискате.

Втори случай

Интервюиращият лично познава човека, с когото предстои да разговаря във връзка с неговата работа или лични контакти. В този случай разговорът може да започне по-неформално. Целта на разговора отново трябва да бъде разяснена, стъпвайки на примерния текст (Общо представяне на интервюиращия и на проекта).

Бих се радвал/а ако може да отделите малко време за да поговорим за този и други подобни случаи, за които имате информация. Може да прекъснем разговора по всяко време, веднага щом поискате (В зависимост от контекста на разговора, например лично познанство с интервюирания, възрастта на интервюирания, скъсяване на социалната дистанция, създаване на доверителна атмосфера или други обстоятелства, разговорът може да се проведе без използване на учтив форма. В този случай също трябва да се намери подходящ баланс - към пострадалите не бива да има фамилиарно отношение). Интервюираният трябва да чувства, че се отнасяме към него и описваната ситуация с разбиране и уважение).

Трети случай

Информацията за интервюирания е получена от специалист, служител, теренен работник, учител, лекар, активист, който е имал контакти с него/нея, във връзка с професионалните си задължения, работата или друга своя дейност. В този случай е важно да помолим лицето, от което сме получили информацията за случая, да се свърже със своя контакт и да попита дали той/тя би се съгласил да разговаря с нас. Специалисти, които са обвързани с професионални етични правила, най-вероятно сами биха ни предложили този подход за работа и не биха споделили с нас информация за контакт, преди да получат съгласието на съответния свой клиент, пациент, ученик и така нататък.

Четвърти случай

Информацията за човека, от когото бихме искали да вземем интервю, е получена по неформални канали, които не позволяват получаване на предварително съгласие и които не могат да бъдат описани по принцип или поради тяхното изрично несъгласие. Тази ситуация е най-проблематична от етична гледна точка.

Едната възможност е след първоначалното представяне да се каже:

При разговори, които аз и мои колеги проведохме с други хора от (Вашата улица, Вашия квартал, Вашето училище или друго в зависимост от контекста) научихме, че Вие може да ни дадете ценна информация по темите, които ни интересуват. Бих се радвал/а, ако може да отделите малко време, за да поговорим. Може да прекъснем разговора по всяко време, веднага щом поискате.

Интервюто с жертви на дискриминация, реч на омразата и инцидент, предизвикани от омраза / предразсъдъци се състои от 3 модула: 1) Модул 1 – Въведение е темата на разговора; Модул 2 – Описание на контекста и средата през погледа на интервюваните жертви и потърпевши; Модул 3 (Незадължителен) – Описание на подробностите около конкретен случай/епизод/инцидент, ако интервюваният или хора от неговото непосредствено обкръжение са попадали в подобна ситуация и интервюваният желае да сподели подробности за нея.

Модул 1. Въвеждащ – Общо представяне на интервюация и на проекта

Здравейте, името ми е... Работя за организация, която се нарича (представя се местната организация). Нашата задача е да опишем общата среда в област (посочва се името на областта), по отношение на дискриминацията, езика на омразата и инцидентите, предизвикани от омраза/ предразсъдъци. Затова търсим информация за случаи, когато хора са били нападнати, физически или с думи, които са станали жертва на насилие, обиди или подигравки, били са гонени от обществени места или към тях са се отнасяли несправедливо в ежедневието, в работата, в училището, в общината, в социалните служби, в полицията или на други места. Интересуват ни случаите, когато тези хора са пострадали или към тях са се отнасяли лошо, поради ненавист или други лоши чувства към техния етнос, религия, пол или сексуална ориентация или някаква друга тяхна особеност или черта. Интересуват ни и ситуациите, когато хора от определена група се страхуват, принудени са да крият идентичността си (да не споделят кои са), избягват определени места, за да не станат обект на обида или агресия, или живеят в постоянна тревога, заради наличието на омраза или негативни предразсъдъци спрямо тях в обществото или в средата, в която живеят.

Нашата цел е да направим така, че да има колкото се може по-малко такива случаи. Затова ги описваме и събираме информация за тях, която в обобщен вид ще споделим с международни организации и институции на ЕС. Надяваме се анализът да е полезен и на български организации и институции. **Ще се опитаме нашите методи за събиране на информация да станат основа за системното документиране на инцидентите, причинени от омраза / предразсъдъци.**

Въпрос 1. Разкажете ми за себе си. Бих се радвал/а да споделите нещата, които считате за важни, свързани с вашето семейство, работата Ви, Вашите приятели, Вашите интереси и свободно време, нещата които цените най-много.

Това е въвеждащ въпрос, който цели да успокои интервювания и да създаде ненапрегната и доверителна атмосфера за разговора, като същевременно предостави допълнителна информация за личността, обкръжението, заниманията и интересите на интервювания.

Модул 2. Описание на контекста и средата през погледа на интервюваните жертви и потърпевши

Въпрос 1. Как бихте описали отношенията МЕЖДУ хората (във Вашия квартал, Вашето училище, Вашата работа)?

Въпрос 2. Как бихте описали отношенията КЪМ хората (във Вашия квартал, Вашето училище, Вашата работа)?

Въпрос 3. Имали около Вас – там, където живеете, пазарувате, учите, работите или прекарвате свободното си време, прояви на насилие, обидно или несправедливо отношение, тормоз, заради (посочват се признаци в зависимост от хода на разговора и контекста).

Въпрос 4. Има ли хора или групи от хора, които изпитват омраза или са носители на определени предразсъдъци към Вас, други хора като Вас или хора от Вашето обкръжение? Ако има такива хора, какво според Вас ги кара да изпитват омраза или да хранят предразсъдъци?

Въпрос 5. Случвало ли Ви се е да избягвате определени места, да се въздържате да правите неща, които са интересни и важни за Вас или Ви носят удоволствие, защото изпитвате тревога или страх да не станете обект на омраза или агресия? Има ли хора, които избягвате, защото се боите от тях или хора, които се държат агресивно към Вас, които са склонни да нападнат вербално или физически?

Модул 3. Описание на подробностите около конкретен случай/епизод/инцидент, свързани с прояви на омраза / предразсъдъци

Въпрос 1. Разкажете ми какво се случи...(контекстуална информация, насочваща към събитието или инцидента - време, място или друга разпознаваема характеристика)?

Този раздел трябва да събере информация за самия случай/епизод/инцидент, като ходът на разказа трябва да бъде воден изцяло от интервюирания. Интервюираният може да задава, според хода на разказа, конкретизиращи въпроси, но внимателно и без да настоява за подробности, които интервюираният избягва да споделя.

Въпрос 2. Според Вас как инциденти като този, за който споделихте, се отразяват върху живота на тези, които пряко са пострадали и върху живота на тези, които се чувстват застрашени от подобни инциденти?

Въпрос 3. Смятате ли, че хора, които са пострадали при инциденти, като този, за който споделихте, получават необходимата подкрепа, за да преодолеят негативните последствия, например (физически или психически травми, чувства като тревожност, страх, срам, унижение, безпомощност, отбягване на любими места и любими занимания или други подобни)? Добре е да се споменат последствия, които интервюираният е посочил по-рано в разговора, например при отговора на **Въпрос 2**, ако е посочил такива.

Въпрос 3. Според Вас какво може да се направи, за да не се случват инциденти, подобни на този, за който ми споделихте? Има ли хора или институции, които могат да попречат подобни инциденти да се случват или поне да ги направят по-редки? Смятате ли, че тези хора или институции правят всичко, което е по силите им?

Интервюираният може да задава допълващи въпроси, съобразно отговорите. Например, ако интервюираният не счита, че институциите правят всичко възможно, за да спрат подобни инциденти, може да се попита защо мисли така.

Допълнителни въпроси, свързани със създаването на платформа за подаване на сигнали за инциденти, предизвикани от омраза и предразсъдъци

Въпрос 1. Ако желаете, ще се радваме да подадете официално информация за инциденти, предизвикани от омраза или предразсъдъци, за които знаете. Може да направите това на пробната версия на специална платформа, която ще доразвием.

Тя може да бъде открита на адрес <https://hatecrime.deystvie.org> или като сканирате с мобилния си телефон, приложения QR код.

Моля Ви да прегледате следните два уводни текста към платформата за подаване на сигнали за инциденти, предизвикани от омраза / предрасъдъци, по която работим. Ако желаете, мога за Ваше удобство, да прочета текстовете на глас. Ако имате нужда да поясним или уточним нещо, не се притеснявайте да ме попитате. (Това предложение цели да повиши отзивчивостта и подискретен начин да помогне на анкетираните, които може да имат проблеми с четенето и/или разбирането на (по-сложни) текстове, поради различни езикови и функционални бариери).

Текст 1. (Ако се наложи изчитане на глас в текста се използва пола на анкетирания/анкетираната)

Заради своя етнос, раса, религия или вяра, език, пол, възраст, сексуална ориентация, увреждане или политически убеждения:

- *си бил/а обект на дискриминация*
- *си бил/а подложен/а на обиди или враждебна реч [B14] на живо или в интернет*
- *си бил/а заплашван/а, обиждан/а, нападнат/а, подложен/а на физическо или психическо насилие*
- *някой е посегнал на твоята собственост*

Видял/а си как нещо подобно се случва на друг. Сега можеш да докладваш случая при нас.

Текст 2. (Ако се наложи изчитане на глас в текста се използва пола на анкетирания/анкетираната)

Заради своя етнос, раса, религия или вяра, език, пол, сексуална ориентация, увреждане или политически убеждения.

- *сте били обект на дискриминация*
- *сте били подложен/а на обиди или враждебна реч на живо или в интернет*

- *сте били заплашван/а, обиждан/а, нападнат/а, подложен/а на физическо или психическо насилие*
- *някой е посегнал на Вашата собственост*

Видели сте как нещо подобно се случва на друг. Сега имате възможност да докладвате случая при нас.

След прочитането на текстовете (самостоятелно или от интервюиращия), се задават следните 2 въпроса.

Въпрос 2. С колегите ми се колебаем дали да се обръщаме по-формално или по-лично към хората, които желаят да подадат сигнал в платформата, по която вече Ви споменах, че работим – платформата за подаване на сигнали за инциденти, предизвикани от омраза /предрасъдъци. Ако Вие трябваше да решите, кой от двата текста бихте избрали да поставите като увод на уебстраницата на платформата.

Въпрос 3. Може ли да ми кажете накратко защо предпочетохте този текст. (Въпросът се задава, ако анкетраният вече не е дал пояснения в отговор на първия въпрос.)

Метод на регистрация на интервютата

Поради сложността на интервютата и очакването експертите да предложат по някои от темите информация, съдържаща множество важни подробности, най-желателно е интервютата да бъдат записвани. За целта в началото на всяко интервю интервюиращият трябва да бъде специално уведомен за записа с уверението, че той няма да се публикува и след като бъде обработен, ще бъде изтрит.

Очаквани продукти от регионалната оценка на нуждите

От регионалната оценка на нуждите се очакват следните продукти:

1. Резюмирана, но подробна транскрипция на всяко от проведените експертни интервюта
2. Аналитичен доклад със следното примерно съдържание

Съдържание на доклад от регионална оценка на нуждите

Раздел 1. Местен контекст

Описание на аспекти от социално-икономическия, политическия и обществен контекст, които имат непряко отношение към дискриминацията, езика на омразата и проявите от омраза /предрасъдъци. Във фокуса на вниманието е регионалното/местното ниво, но могат да бъдат представени щрихи от националния контекст, които имат влияние върху местната среда.

- Местна икономика и социално-икономически условия (доходи, заетост, безработица, други)
- Граждански сектор, включително основни местни НПО, активни групи и др., с акцент върху тези, които имат отношение към дискриминацията и борбата с проявите на омраза /предрасъдъци
- Медийна среда – основни медии и тяхната политическа среда и аудитория, използване на социални мрежи

Раздел 2. Основни засегнати групи и основни сфери, засегнати от проявите на омраза / предрасъдъци

Разделът съдържа обосновка на избраните приоритетни сфери, върху които ще се концентрира регионалната оценка на нуждите. Посочват се основните засегнати групи според признаците, които са обект на омраза и предрасъдъци. За всяка сфера и за всяка от засегнатите групи се описват основните прояви на дискриминация и на език на омразата с акцент върху системните и институционалните примери и типичните инциденти, причинени от омраза /предрасъдъци, които възникват или има риск да възникнат. В този раздел могат да се привеждат кратки примери (например във формат „каре“), илюстриращи тезите, но без да са представени в големи подробности и анализирани, т.е. без да са развити в цялостно представяне на случай/казус (За описание на казуси виж Раздел 4).

Раздел 3. Условия, които благоприятстват и причини за възникване на проявите дискриминация, омраза и предрасъдъци и възможности за противодействие.

В този раздел могат да бъдат представени:

- Обществени нагласи
- Институционални практики
- Медийна активност и дейност на хора или групи, които произвеждат и разпространяват език на омразата или провокират инциденти от омраза и предрасъдъци
- Други фактори (усовия или проявни)
- Препоръки, включително: а) позоваване на добри практики, които могат да бъдат разпространени или да се използват на други места или от други институции; б) механизми за съгласуване или самостоятелна дейност на институции и организации; в) предложения за законодателни промени; г) идеи относно съдържанието и начина на работа на Платформа за регистриране на случаи/инциденти, предизвикани от омраза и предрасъдъци.

Раздел 4. Подбрани казуси, описващи инциденти от омраза

Разделът съдържа по-подробно представяне на 2-3 конкретни казуса, информация за които се е появила по време на интервюта с жертви на инциденти от омраза или предрасъдъци и с експерти или при прегледа на други източници на информация

Раздел 5. Други източници

Освен експертните интервюта и интервюта с жертви и потърпевши от инциденти, предизвикани от омраза / предрасъдъци, аналитичните доклади е добре да стъпят и на много други източници, ако такива са налични и достъпни. Другите източници могат да включват: а) предишни доклади и анализи на НПО, държавни и общински институции и други; б) документи на различни институции, сред които – регистри, становища, заповеди, наредби, протоколи от срещи и заседания, обяви и други в степенята, в която са достъпни в) медийни публикации – интервюта, разследвания, новини, статии; г) други публикации в интернет, включително в социалните медии и обобщени резултати от медиен мониторинг; д) академични изследвания и публикации по темата, както такива, пряко посветени на ситуацията в съответната област, община, населено място, така и такива, които предлагат обяснителна рамка за наблюденията и констатациите, направени в доклада.

Приложение 1. Специални насоки за идентифициране на неравенствата между половете
Геновева Тишева

Отразяване на специфични проблеми, свързани с престъпления от предразсъдъци спрямо жените и децата:

- Жените може да се разглеждат като преки и самостоятелни адресати на такива прояви, както и заедно с децата, като майки. Децата също може да се разглеждат като самостоятелни обекти или заедно с майките си.
- Важното е, че при жените и децата почти винаги има **допълнителни признаци на дискриминация** и уязвимости – **мигрантски статус, ромски и др. малцинствен статус** особено, но и признак **увредено здраве, религиозна принадлежност** и пр.
- Жените и децата може да са обект на омраза и в **уязвими ситуации**, при които те самите са станали жертви, като **домашно насилие, сексуално насилие и злоупотреба, трафик на хора, както и когато те биват стигматизирани** и хулени, точно заради тези уязвими положения, вместо да получават съчувствие и помощ. Това е често явление при прояви на омразата в медиите, онлайн средата, например при разпространение на позорящи видеа, където жените и децата стават публично обект на унижителни действия и практики. Това също може да се разглежда като прояви на омраза. И трябва да се следи, защото тези прояви стигматизират допълнително жертвите. Това особено важи за местните общности.
- Също така трябва да се отбележат и проявите на омраза срещу **жени, занимаващи се с проституция, злоупотребяващи с наркотици, с ХИВ/ СПИН, жени лесбийки, бисексуални и транссексуални** – тук жените са особено строго съдени от обществото,.
- В ситуации на омраза попадат и жени – публични личности на властови позиции на национално и на местно ниво. Жени на ключови позиции в медиите, в институциите – те също са жертва на предразсъдъци - онлайн и офлайн, публично и в общностите.
- Обект на омраза могат да бъдат и жени, **които са се оплакали от изнасилване и сексуално насилие**, където стереотипите и дискриминацията могат да ескалират в публично омаловажаване, излагане, обвинения в преследване на обезщетение, охулване.
- Проявите на омраза спрямо жени се насочват през последните години и към **ангажирани в НПО, които защитават правата на жените срещу насилие и дискриминация.**
- Свидетели сме на прояви на омраза срещу **жени и деца с увредено здраве, майки, грижещи се за болните си деца, особено с психични проблеми.**
- Сечението **жени и деца от ромски произход, съчетано с други признаци като бедност – социален и икономически статус** е важно за изследване, когато води до омраза, особено заради съчетанието от признаци, които могат да генерират тази омраза.
- Друг аспект на език на омразата, който засяга децата, са проявите на **насилие в училище, когато децата извършители, които на практика са и жертви, стават обект на омраза.**

Следователно, при изследването е добре да се вземат под внимание всички аспекти на **множествена дискриминация и уязвимости на жените и децата**, които обуславят и проявите на омраза.

